

ΔΙΚΤΥΟ 12

Παιδεία & Εκπαίδευση

ΚΕΙΜΕΝΟ 12.8

Οι νέες προκλήσεις στον χώρο της εκπαίδευσης

Η Ελένη Στεφάνου είναι καθηγήτρια του Πάντειου Πανεπιστημίου, ενώ έχει χρηματίσει και υφυπουργός Παιδείας. Το κείμενο δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Το Βήμα» στις 24 Νοεμβρίου 2000.

[§1] Το ξεκίνημα του 21ου αιώνα μάς φέρνει αντιμέτωπους με ποικίλα προβλήματα, την έκταση και τις συνέπειες των οποίων είναι δύσκολο να προβλέψει κανείς. Το δεύτερο ήμισυ του 20ού αιώνα επεφύλαξε πολλές εκπλήξεις στον χώρο της ανάπτυξης των νέων τεχνολογιών και στην πρόοδο της επιστήμης. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και της γνώσης έχει επιφέρει θεαματικές αλλαγές στην κοινωνική δομή και οργάνωση πολλών κρατών. Η «κοινωνία της πληροφορίας» κατέστησε αναγκαίο τον επαναπροσδιορισμό των μεθόδων και των τεχνικών της εργασίας και έθεσε σε νέα βάση το θέμα της κατάκτησης της γνώσης. Σήμερα δεν έχει τόσο αξία η γνώση αυτή καθ' εαυτή, αφού εξελίσσεται με ταχύτατους ρυθμούς και παλιώνει προτού καν γίνει κτήμα των πολλών.

[§2] Πολύ μεγαλύτερη αξία έχει η πρόσβαση στη γνώση, η οποία προϋποθέτει προσαρμοστική ικανότητα και ευελιξία, ιδιαίτερα των νέων ατόμων, στις διαμορφούμενες νέες επιστημονικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές συνθήκες. Για να γίνει όμως αυτό χρειάζεται να καλλιεργηθεί η κριτική σκέψη των μαθητών, που αποτελεί και έναν από τους βασικότερους στόχους της νέας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης. Η κυριαρχία των νέων τεχνολογιών, με τις συνακόλουθες οικονομικές και άλλες επιπτώσεις, θα επιφέρει ουσιαστικές αλλαγές στις εργασιακές συνθήκες και στην επαγγελματική αποκατάσταση, η οποία δεν θα έχει πια στατικό αλλά δυναμικό χαρακτήρα. Προβλέπεται ότι η πλειονότητα των σημερινών νέων θα χρειαστεί τα επόμενα χρόνια να αλλάξει πολλές φορές επάγγελμα, πράγμα που σημαίνει ότι η λήψη ενός πτυχίου δεν αποτελεί πια ικανό εφόδιο για την ανεύρεση εργασίας, γεγονός το οποίο θα δημιουργήσει κοινωνικές εντάσεις.

[§3] Μια άλλη εξίσου σημαντική πρόκληση είναι με ποιον τρόπο θα διαφυλαχθούν τα ιδανικά της ειρήνης, της ελευθερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η απάντηση είναι: κατάλληλη αγωγή και παιδεία. Το ίδιο ισχύει για τα ηθικά διλήμματα που θέτει η ασύλληπτη επιστημονική πρόοδος (κλωνοποίηση, παραγωγή ανθρώπινων εμβρύων, μεταλλαγμένα

προϊόντα, οικολογικές καταστροφές κ.ά.). Το κράτος πρόσφερε ως τώρα εκπαίδευση και λιγότερο παιδεία. Η ευρύτερη καλλιέργεια είναι προσωπική κατάκτηση που απαιτεί θυσίες. Η διά βίου εκπαίδευση και κατάρτιση μετατοπίζει το κέντρο βάρους από το κράτος στο άτομο, το οποίο οφείλει να έρθει σε επαφή με πολλούς τομείς γνώσης σε διάφορες μορφές της. Η μετάβαση από την τοπική στην παγκόσμια κοινωνία προϋποθέτει γλωσσομάθεια, ανοχή στη διαφορετικότητα και στον πολυπολιτισμό, πνεύμα συνεργασίας και συναδέλφωσης στο «παγκόσμιο χωριό» στο οποίο έχει μεταβληθεί ο πλανήτης μας. Η εμμονή όμως στα οικονομικά συμφέροντα και στους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, η επιβολή του καταναλωτικού προτύπου της αφθονίας, το διευρυνόμενο χάσμα ανάμεσα στα φτωχά και στα πλούσια κράτη, η κρίση της δημοκρατικής συμμετοχής και του κράτους πρόνοιας, η κοινωνική περιθωριοποίηση και ο αποκλεισμός και τόσα άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κόσμος δημιουργούν κλίμα ανησυχίας για το μέλλον.

[§4] Η αισιοδοξία για την πορεία του κόσμου κατά την τρίτη χιλιετία μπορεί να προκύψει από τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου και της αποστολής της εκπαίδευσης. Το παλιό μοντέλο που ισχύει ακόμη στην Ελλάδα και το οποίο στηρίζεται σε ποσοτικά κριτήρια (συσσώρευση γνώσεων στο παραδοσιακό γνωσιοκεντρικό σχολείο) πρέπει να αντικατασταθεί από ποιοτικά κριτήρια. Η απλή παροχή γνώσεων δεν ωφελεί πια. Οι μαθητές και οι φοιτητές, όπως και κάθε άνθρωπος, πρέπει να μάθουν να αξιοποιούν τις ευκαιρίες για μάθηση που τους δίνονται σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους.

[§5] Στην έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής της UNESCO για την εκπαίδευση στον 21ο αιώνα τονίζεται ότι η διά βίου εκπαίδευση πρέπει να στηρίζεται στους παρακάτω τέσσερις πυλώνες που αποτελούν διαφορετικά είδη μάθησης: 1. Μαθαίνω πώς να αποκτώ τη γνώση, συνδυάζοντας ικανοποιητικά μια ευρύτατη γενική παιδεία με τη δυνατότητα εμβάθυνσης σε ορισμένα θέματα. 2. Μαθαίνω να ενεργώ με τέτοιον τρόπο ώστε να αποκτώ όχι μόνο επαγγελματική κατάρτιση αλλά και γενικότερα τη δυνατότητα να αντιμετωπίζω διάφορες καταστάσεις και να εργάζομαι αρμονικά σε ομάδες. 3. Μαθαίνω να συμβιώνω, κατανοώντας τους άλλους και έχοντας επίγνωση των κοινωνικών αλληλεξαρτήσεων - συμβάλλοντας στην πραγματοποίηση κοινών δράσεων και στη διευθέτηση των συγκρούσεων -, με σεβασμό στις αξίες του πλουραλισμού, της αμοιβαίας κατανόησης και της ειρήνης. 4. Μαθαίνω να ζω με τέτοιον τρόπο ώστε να αναπτύσσω την προσωπικότητά μου και να μπορώ να ενεργώ με μεγαλύτερη αυτονομία και περισσότερη κρίση και προσωπική υπευθυνότητα. Για τον λόγο αυτόν η εκπαίδευση δεν πρέπει να παραμελεί την ανάπτυξη των ατομικών δυνατοτήτων, τη μνήμη, τη λογική κρίση, την

αίσθηση του ωραίου, τις φυσικές ικανότητες του ατόμου και τη δεξιότητα της επικοινωνίας, με παράλληλη ευαισθησία στη χρήση της μητρικής γλώσσας.